

AZ ÁLTALÁNOS VÉDKÖTELEZETTSÉG NÉMETORSZÁGBAN

A NEMZETI SZOCIALISTA harmadik német birodalom 1935 május 21-én a nemzeti újjáépítés, de különösen a háború előtti nagyhatalmi állás visszaszerzése munkájának jelentős állomásához érkezett: a birodalmi kormány a versaillesi békeszerződés megkötő katonai határozványait figyelmen kívül hagyva, kihirdette az általános védkötelezettségen alapuló új véderőtörvényt és ezzel kapcsolatban megkezdte a szárazföldi, tengeri és légi haderő kicépítését. A birodalmi kormánynak ez a lépése természetesen igen feszültté tette az európai politikai légkört, de az örökéletűnek vélt békeszerződésnek ez az egyoldalú felbontása korántsem járt olyan súlyos következményekkel, mint azt a közvélemény az első pillanatban gondolta. A Magyar Szemle olvasóit az új német véderőtörvény kihirdetésének külpolitikai következményeiről a Szemle külpolitikai rovatában Ottlik György tájékoztatta, jelen tanulmányunkban magát a véderőtörvényt, annak katonai jelentőségét, valamint a német birodalomnak az új véderőtörvény végrehajtásával előálló katonai helyzetét kívánjuk ismertetni, egyben foglalkozunk a véderőtörvénynek a nemzeti szocialista eszmekörből származó különleges rendelkezéseivel és saját-ságaival.

A BÉKESZERZŐDÉS KATONAI HATÁROZVÁNYAI béklyóba akarták szorítani a német birodalom katonai erejét: egy alacsony létszámú zsoldos hadsereg tartására kötelezték, megtiltották a korszerű fegyverek, a hadirepülőgépek és harcikocsik tartását és a megengedett fegyverzet mennyiségét és minőségét is korlátozták. Ezzel a haderő számszerű és műszaki fejlődését akarták megakadályozni, de a hetvenmilliós és a militarista érzéstől erősen áthatott nemzetből a honvédelmi akaratot és a fegyveres gondolatot nem lehetett kiölni. Ha a békeszerződés a német haderő természetes fejlődését a világháború után egy időre megakasztotta is, az elmúlt másfél évtized nem múlt el minden haszon nélkül és a zsoldos hadsereg fenntartása és kiképzése is szervesen kapcsolódik bele a haderő fejlődésének vonalába. Igaz, hogy a férfilakosság 14 születési évfolyama nem részesült katonai kiképzésben és így a haderőnek jelenleg úgyszólván teljesen hiányzik a személyi tartaléka, de az új véderőtörvénnyel megszűnő hivatásos hadsereg minden egyes katonája tisztessé, vagy altisztté volt kiképezhető és kész raj-, vagy szakaszparancsnok és specialista.

Ha az angolszász államok milichadseregeinek kiképzését, vagy a háborús gyorsított kiképzést tekintjük, akkor nem elképzelhetetlen, hogy a németek a hadköteleseknek egy rövid, 3—4 hónapos kiképzést adva, a hivatásos katonákat a parancsnoki helyekre állítva, a legrövidebb időn belül egy ütőképes több milliós néphadsereget tudnak teremteni.

A fegyverkezés korlátozása sem járt olyan súlyos következményekkel, mint azt a békeszerződés alkotói gondolták. Az elmúlt másfél évtized a műszaki kísérletek ideje volt és mivel az egyes fegyvertípusok állandóan és gyorsan fejlődtek, a fegyverező hatalmak óvakodtak attól, hogy nagyobb tömegű fegyvert és harceszközt szerezzenek be, nehogy azok idő előtt elavuljanak. A fejlett német haditechnika ezen idő alatt nyugodtan kísérletezhetett, figyelemmel kísérhette a külföldi eredményeket és a németek a legtökéletesebb és legutolsó fegyvertípusokkal szerelhetik fel most haderejüket.

A világháború után kialakult felfogás szerint a háború kimenetelére az első ütésnek döntő jelentősége van és ezért a jövőben a háborút meglepő gyorsasággal, a légi erők és a gyorsan mozgó, páncélos, mechanizált és motorizált erők támadásával kell megkezdeni. Ez a támadás a már békében is hadilétszámon levő, a határon elhelyezett, jól kiképzett és lehetőleg továbbszolgáló legénységből álló egységek (Operationsarmee, Deckungsarmee, Armée de couverture) feladata lesz. Természetes, hogy erre a feladatra a német hivatásos hadsereg egységei igen alkalmasak és a katonai szakirodalom, de különösen a francia katonai sajtó már évek óta latolgatja egy ilyen támadás lehetőségét.

A hadsereg- és csapatszervezés iránya az elmúlt másfél évtized alatt számtalan változáson ment át és a katonai hatalmak a gyakorlati eredmények és a kialakult felfogás szerint haderejüket többször átszervezni kényszerültek.¹ Minden egyes átszervezés természetesen az államnak nagy anyagi megterhelést jelentett. A német birodalom az aránylag csekély létszámú hivatásos hadseregét ezen idő alatt egy rugalmasan alakítható kerethadsereggé szervezhette és az általános védkötelezettség bevezetésekor az új hadsereget a legkorszerűbb elvek alkalmazásával építhette fel a már kész keretekre.

Az új NÉMET VÉDERŐTÖRVÉNY a régi császári hadsereg hadidicsőségének hagyományain, de a nemzeti szocializmus eszmevilágának elvein épült fel és a harmadik birodalom egyik legfontosabb alaptörvénye. A népközösségi gondolat, a vezéri tekintélyi elv és a fajtisztaság követelménye az új véderőtörvényben teljes mértékben érvényre jutnak.

A haderő — a törvény 2. §-a szerint — nem pusztán az állam hatalmi eszköze, hanem „a német nép katonai nevelő intézménye“. Feladata nemcsak az, — mint az 1867 november 9-1 véderőtörvény meghatározta — hogy a német állampolgárt a hadiszolgálatra előkészítse, hanem, hogy minden német férfit egész életére kiható módon

¹ A franciák pl. 1920-ban, 1923-ban és 1928-ban szervezték át a hadsereget nagy anyagi áldozatok árán és 1935 kora tavaszán a gyenge születési korosztályok hiányosságának pótlására a tényleges szolgálati kötelezettség idejét másfél évre emelték fel, valamint még kb. egy hadosztály erejű színes csapatot helyeztek el az anyaországban. Lásd Réczey Ferenc: A kétéves francia védkötelezettség Magyar Szemle. XXV. 22.

katonává neveljen és az egész német népet ilyen módon az élet küzdelmeire megerősítse. A népi gondolat a védkötelezettség fogalmának meghatározásában is kifejezésre jut. A többi államok véderőtörvényében, francia mintára a honvédelemre az „állampolgár“ (dtoyen) van kötelezve, a németeknél ez a „német férfi“ kötelessége (Pflicht des deutschen Mannes), másutt a honvédelem feladata a „haza“, vagy a „nemzet“ (patrie, nation, intégrité du territoire national) védelme, az új német véderőtörvény szerint a „német nép“ védelme.

A fegyveres erő legfőbb parancsnoka (Oberster Befehlshaber) maga a vezér és birodalmi kancellár. A fegyveres erő főparancsnoka (Oberbefehlshaber der Wehrmacht) a hadügyminiszter, akit rangsorban a szárazföldi, a tengeri és légi erők parancsnokai követnek. A birodalmi kancellárnak és a hadügyminiszternek főparancsnoki állásukból kifolyólag olyan széleskörű joguk van, amely más államokban csak a törvényhozó testület gyakorol. Így a birodalmi kancellár tetszés szerint állapíthatja meg a tényleges szolgálati idő tartamát, a hadügyminiszter szükség esetén felemelheti a szolgálati kötelezettség korhatárát még a 45. életéven felül is és egész születési évfolyamokat visszatartathat a tényleges szolgálatban, vagy már tartósan szabadságolt évfolyamokat rendeltileg tényleges szolgálatra behívhat. Ezzel a rendelkezéssel a törvény a létszám megállapításának jogát korlátlanul a legfőbb állami és katonai vezető személyek kezébe adja.

A fajtisztasági elvnek megfelelően a törvény szerint csak „német (árja) származású, német birodalmi állampolgár“¹ vehetők fel a haderő kötelékébe. Az árja származást az állításköteles ifjú a sorozóbizottság előtt a nagyszülőikig visszamenőleg okmányokkal köteles igazolni. Nem árja származásúak semmiféle rendfokozatba nem léptethetők elő és parancsnoki (vezetői) helyen nem alkalmazhatók. A tényleges szolgálatban állók és tartósan szabadságoltak nem árja származású nővel házasságra nem léphetnek. Ez a rendelkezés a gyakorlatban azt jelenti, hogy a 21. és 45. életévek között levő férfiak, mivel ezek a korosztályok képezik a haderő tényleges és szabadságolt állományát, nem köthetnek nem árja származású nővel házasságot. Aki a törvény tiltó rendelkezése ellenére vegyes házasságot köt, az azonnali hatállyal katonai rangját veszti és fegyelmi, illetve, ha tiszt volt, akkor becsületügyi eljárás alá kerül. Ezek a megtorló intézkedések a már megkötött házasságra természetesen nincsenek befolyással. A törvény 15. §-ának 4. pontja értelmében a hatósági közegeknek tilos az ilyen házasságkötésnél közreműködni és így még a lehetőség sincs meg arra, hogy a véderő tagjai a birodalom területén vegyes házasságot kössenek.

A nem árja származásúak kiképzését és háborús alkalmazását egy később kiadandó rendelet fogja szabályozni. Az erre vonatkozó tervek még nem kerültek nyilvánosságra és az sincsen még tisztázva, hogy mi történik azokkal, akik a törvény kihirdetése előtt vegyes házasságot kötöttek. A fajtisztaság igazolásának gyakorlati megoldása előreláthatólag nagy nehézséget fog okozni, mert a sorozóbizottság elé kerülő

¹ A napilapokban megjelent közlemény szerint a birodalmi kancellár kijelentette, hogy esetenként idegen állampolgároknak a hadseregbe való felvételére is engedélyt fog adni.

állításkötelesek nagy része valószínűleg nem tudja a szükséges okmányokat beszerezni tudni. Ezzel már a végrehajtási utasítás is számolt és okmányok hiányában a névelemezés, a helyi hatóságok nyilatkozata és a birodalmi leszármazáskutató hivatal (Reichsstelle für Sippenforschung) segítsége is igénybevehető.¹

AZ ÚJ NÉMET TÖRVÉNYALKOTÁSI módszerek megfelelően a véderőtörvény egy igen tág határok között mozgó és rugalmasan alkalmazható kerettörvény. Maga a törvény inkább csak az elveket jelöli meg, minden technikai és számszerű részlet megállapítását a törvény végrehajtóra, a birodalmi kormányra, a kancellárra és a hadügyminiszterre bízza, akik így a véderő minden kérdésében úgyszólván korlátlan jogokkal rendelkeznek.

A március 16-án kiadott alaptörvény mindössze három §-ból áll:

1. §. A haderőben a szolgálat az általános védkötelezettség alapján teljesítendő.
2. §. A német békehadisereg, a csapatrendőrséget is beleszámítva, 12 hadtestből és 36 hadosztályból áll.
3. §. Az általános védkötelezettség szabályozására a kiegészítő törvényeket a hadügyminiszter terjessze a birodalmi kormány elé.

Az új haderő a szárazföldi hadseregből, a haditengerészetből és a légi haderőből áll. A szervezési és hadrendi adatok részletei eddig ismeretlenek. A haderő békelétszáma a március 25-i nyilatkozat szerint a többi hatalmakhoz való paritásnak megfelelően 550.000 fő, a légi erőket a legjelentősebb légi hatalmak (Anglia, Franciaország, Oroszország) erejével egyenlő nagyságúra tervezik, a haditengerészet ereje a június 18-i londoni megegyezés értelmében a brit haditengerészet erejének 35%-a lesz.

A törvény külön tárgyalja a békében és külön a háborúban teljesítendő védkötelezettséget. Alig békében csak a férfiak vannak katonai szolgálatra kötelezve, addig „háború esetén minden német férfi és minden német nő köteles a hazának hadiszolgálatot teljesíteni.“ Ez azt jelenti, hogy háború esetén minden német állampolgár, nemre és korra való tekintet nélkül valamilyen hadiszolgálatra igénybevehető. Ennek megfelelően a törvény azokat a személyeket, akik háború esetén a működő hadsereg szolgálatában állnak, vagy azzal szerződéses viszonyban vannak, a hadsereg körletében tartózkodnak, vagy azt követik (Heeresfolge), a katonai igazságszolgáltatás és fegyelmi fenytő hatalom hatálya alá helyezi. Külön törvény fogja szabályozni a fegyveres szolgálatra nem kötelezett polgári lakosság által a működő hadsereg körletében és a mögöttes országgrészen teljesítendő segédszolgálatot.

A szolgálati kötelezettség a 18. életévtől a 45. életévig tart. A 18—20 éves korosztályokat békében nem képezik ki, ezek a tényleges katonai szolgálat előtt a muhkaszolgáltató intézményben teljesítendő kötelezettségüknek tesznek eleget, ahol katonai előképzésben is részesülnek.⁸ A sor alá kerülő 21 éves ifjú egy évig szolgál ténylegesen (aktiver Dienst), a tényleges szolgálat után a haderő „szabadságot állományáéba (Wehrdienst im Beurlaubtenstand) kerül, és pedig a 22—35 éves korosztályok a „tartalék“-ot (Reserve), a 36—45 éves korosztályok

¹ Az árja származás igazolására a birodalmi belügyminiszter az 1935 január 26-án kelt IB. 22/236. II. számú rendeletével egy ú.n. „Ahnenpass“-t rendszeresített. Ez egy zsebben hordható könyvecske, amelyben a családfa és a tulajdonos őseinek személyi adatai számára üres rovatok vannak. Az egyes rovatokat az állami és anyakönyvi hatóságok töltik ki és hitelesítik.

² Lásd Magyar Szemle XIX. kötet 65. oldal, Nemes Erdős László: Az általános munkakötelezettség és Magyar Szemle XXIII. kötet 239. oldal, Nemes Erdős László: Az ifjúság katonai nevelése a külföld államaiban.

a „honvédséget (Landwehr) alkotják, a 45 évnél idősebbek a „népfelkelés“-be (Landsturm) kerülnek. Azokat, akiket valamilyen okból tényleges szolgálatra nem hívnak be, a „póttartalék“-ba (Ersatzreserve) osztják be és egy rövid (a tervek szerint nyolcheti) kiképzésben részesítik. A póttartalékos a 35. életévének betöltése után, tehát a tartalékosokkal egyidejűleg a honvédségbe kerül. A szárazföldi haderónél a tényleges szolgálati évet szolgáló hadkötelesek egy második esztendőre önként visszamaradhatnak, a haditengerészet és légierők legénysége négy évig szolgáló zsoldosokból áll, a továbbszolgáló altisztek 12 évi szolgálatra kötelezik magukat.

A haderő tehát három vonalból áll: az első vonalat a békehad-sereg képezi, amely a hivatásos tisztekből, a továbbszolgáló altisztekből, a haditengerészet és légi erők zsoldosaiból és a tényleges szolgálatát teljesítő hadköteles korosztályból áll, a második vonalat a „szabadságolt állomány“, tehát a tartalék és a póttartalék, valamint a honvédség képezi, a harmadik vonal a népfelkelés.

1935 júniusában az 1915. és 1914. születési évfolyamokat, tehát a 20. és 21. éves ifjakat sorozták be, és pedig az ifjabb korosztályt a munkaszolgáltató intézménybe, az idősebbet október i-vel a hadseregbe. Mivel az általános védkötelezettség tilalma miatt az 1900—1914 születési korosztályok, tehát összesen 14 évfolyam nem részesült katonai kiképzésben, a három vonal kiképzési foka a következőképpen alakul: a békehaderő 1936 őszén teljesen hadrafogható lesz, a tartalék (jelenleg az 1900—1913 születési évfolyamok, tehát a 22.—35 évesek) teljesen kiképzetlen, a honvédségbe és a népfelkelésbe soroló, a 35 évesnél idősebb évfolyamok pedig a háború előtt és a háború alatt részesültek kiképzésben, de az elmúlt másfél évtized alatt fegyvergyakorlaton nem voltak. Ezek szerint tehát éppen az a 14 évfolyam kiképzetlen, amely háború esetén a haderő hadilétszámra való emelésére elsősorban jön tekintetbe. A kiképzésben elmaradt évfolyamokból a tíz idősebb évfolyam a jelenlegi tervek szerint semmiféle kiképzésben nem részesül, a négy ifjabb évfolyam fokozatosan 8 heti, rövidített kiképzést kap és mind a 14 évfolyam a póttartalékba kerül.

A birodalom törzsétől a danzigi folyosóval elválasztott Kelet-poroszországban a hadkiegészítés rendjét különlegesen szabályozták: a szolgálati kötelezettség korhatára itt a 45. életév helyett az 55. életév és a tényleges szolgálatra — a rendelet szerint 1939-ig — évente nem egy, hanem két évfolyamot hívnak be. Az 1935. évre a sorra kerülő 1914. születési évfolyammal együtt behívták az elmaradt 1910. születési évfolyamot is és a következő három évben a sorra kerülő korosztályokkal együtt még be fogják hívni a következő három (1911—1913) születési évfolyamot.

A kiképzetlen korosztályok hiánya még jó ideig igen hátrányosan fogja a német haderő létszámát befolyásolni, amit súlyosbít az is, hogy éppen a következő négy esztendőben kerülnek sor alá a háborús gyenge születési évfolyamok. Míg 1932-ben 609.625 német ifjú töltötte be a 21. életévét, addig 1936-ban 464.100, 1937-ben 345.000, 1938-ban 310.000 és 1939-ben 321.000 fő lesz az állításköteles korban levők létszáma, tehát a háború alatt az évi születések száma közel a felére apadt le. A sor alá kerülők száma csak 1940-ben fog 473.800-ra és 1941-ben 631.500-ra emelkedni. Ha az egyes születési évfolyamok

60%-át tekintjük katonai szolgálatra alkalmasnak,¹ akkor a következő négy évben az évi újonclétszám így alakul:

1936	278.000	fő
1937	207.000	„
1938	186.000	„
1939	192.000	„

Ez a szám csak 1940-től kezdve fog átlagosan 300.000 főre emelkedni.

Fenti adatok ismeretében megállapítható, hogy a haderő béke-létszáma még az évi 300.000 főnyi újonckontingens elérése után sem fogja a tervezett 550.000 főt elérni. A haderő békekerete: a hivatásos tisztek és továbbszolgáló altisztek, valamint a hajóhad és a légi haderő zsoldos legénysége, a nyugati államok hadseregeinek adatait alapul véve, kb. 100.000 fő lesz.² Ez a 100.000 fő és az évi 300.000 újonc mindössze 400.000 főnyi békelétszámot eredményez. Az 550.000 főnyi békelétszámhoz tehát még 150.000 fő hiányzik, az első négy esztendőben pedig a hiány (a leggyengébb évben, 1938-ban) 264.000 főre is fog emelkedni. Ezt a hiányt csak a tényleges szolgálati idő felemelésével, az egyes születési korosztályok nagyobb százalékos kihasználásával, esetleg — mint a franciák is tették — zsoldosok alkalmazásával lehet kiküszöbölni.

A haderő személyi tartaléka, — a jelenlegi rendelkezéseket alapul véve — az 1939. év végén, tehát a háborús gyenge születési korosztályok kiképzése után a következőképpen alakul: a „tartalék“, a kiképzett négy sorköteles évfolyam létszáma kb. 1,200.000 fő, a „póttartalék“, tehát a nyolcheti rövidített kiképzésben részesült elmaradt négy évfolyam létszáma pedig kb. 1,500.000 fő lesz. Ez, a 100.000 főre becsült hivatásos kerettel együtt is csak 2,800.000 főt tesz ki, amelynek közel a fele, a póttartalékosok, nem számíthatók teljes értékű, hadrafogható katonának. Ha azt tekintjük, hogy a haderő rendes fejlődése és az egyes korosztályok teljes kihasználása esetén a németek 6 millió kiképzett katonát tudnának mozgósítani, úgy nyilvánvaló, hogy a német birodalom a fent vázolt létszámviszonyok mellett a közeljövőben egy háborús bonyodalom esetén nem tudja teljes katonai erejét kifejteni.

Természetes, hogy a németek — mint az Keletporoszországban történik — a kiképzés ütemét gyorsíthatják és ezáltal a kiképzett tartalék létszámát emelhetik. De az elmaradt 14 korosztálynak rendes kiképzést adni már nem lehet, ehhez hiányzik a kiképző személyzet, hiányzanak az anyagi eszközök: laktanyák, gyakorlóterek, felszerelés, stb., de legfőképpen hiányzik a szükséges idő. A német birodalom hadereje csak akkor fogja létszám tekintetében a szabadon fegyverező

¹ A háború előtt a német birodalomban katonai szolgálatra az egyes születési korosztályok 51%-át, Franciaországban 82%-át és az osztrák-magyar monarchiában 53·8%-át képezték ki.

² Az angol légi haderő jelenlegi létszáma 32.000 fő, a haditengerészet létszáma 92.000 fő. Ha ezt a létszámot vesszük alapul és számításba vesszük, hogy a német haditengerészet az angol haditengerészet erejének 35%-a lesz, akkor a német haditengerészet és légi haderő megközelítő létszáma 64.000 fő lesz. Körülbelül 15.000—18.000 fő hivatásos tisztet és ugyanannyi továbbszolgáló altisztet számítva, a hivatásos keret létszáma 100.000 főre becsülhető.

hatalmak haderejét megközelíteni, ha a kiképzetlen 14 évfolyamnak legalább a felét szükségszerűen kiképezik, a másik fele pedig az idő múltával az idősebb vonalakba, a honvédségbe és a népfelkelésbe kerül.

A németek természetesen létszám tekintetében is meglepetések elé állíthatják a világot, számításainkban azonban csak a statisztika rideg számadatai és az eddig nyilvánosságra került rendelkezések alapján kíséreltük meg a német haderő előrelátható számszerű fejlődését meghatározni és tárgyi alapot nélkülöző találgatásokba nem bocsátkoztunk. Éppen ezért nem foglalkozunk a német haderő technikai felkészültségének kérdésével: a rendelkezésre álló harceszközök számával és minőségével sem, mert az erre vonatkozó számszerű és műszaki adatok teljesen ismeretlenek.

NEMES ERDŐS LÁSZLÓ